

Prof. dr hab. Tadeusz Szczerbowski
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
dr Annie Stasienko
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo

Pani dr Anna Stasienko jest z wykształcenia zarówno rusycystką, jak i anglistką. Krąg interesujących ją zagadnień językoznawczych jest stosunkowo szeroki, jednak głównym tematem jej badań stało się zjawisko parcelacji. Sam termin zrodził się w rosyjskiej tradycji lingwistycznej, posługują się nim w Polsce głównie rusycyści. Dlatego za cenne uważam opublikowanie właśnie po polsku monografii *Zjawisko parcelacji we współczesnym języku rosyjskim i polskim* (Stasienko 2024) oraz ilustrowanie rozważań również polskimi przykładami.

Autorka recenzowanej monografii habilitacyjnej definiuje omawiane zjawisko w następujący sposób: „Parcelacja jest jednym ze środków składni ekspresyjnej i polega na szczególnym sposobie podziału zdania na dwie lub kilka samodzielnych fraz, które oddzielone są kropką lub innym znakiem interpunkcyjnym, kończącym zdanie” (Stasienko 2024: 203). Jako ilustrację parcelacji podaje przykład z powieści Janusza Wiśniewskiego *Bikini*: „Einstein wybuchnął śmiechem. Autentycznym i niepozowanym”. Dr Stasienko nie interesują przekłady, tylko teksty oryginalne, co jest oczywiście zrozumiałe. Jednak jako przekładoznawca zajrzałem do opublikowanego rosyjskiego tłumaczenia wspomnianego utworu. Przekład przytoczonego wyżej fragmentu ma następującą postać: «Эйнштейн разразился смехом. Искренним». W przekładzie zjawisko parcelacji jest zachowane, jednak zamiast dwóch przymiotników połączonych spójnikiem mamy tylko jeden. Być może tłumacz uznał, że wystarczy oddać w przekładzie tylko jeden synonim. Tymczasem ‘niepozowany’ jest sposobem definiowania znaczenia ‘autentyczny’. Zarówno narrator, jak i jego bohater (Einstein) są zmieszani sytuacją, w której Anna, żeby

odpowiednio sfotografować twarz Einsteina, położyła się na podłodze. Być może właśnie niepozowany uśmiech odnosi się do dziwnej pozy fotografki, a nie modela. Wiśniewski jako pisarz jest mistrzem sugerowania odmiennych skojarzeń. Sam tytuł powieści *Bikini* wcale nie ma znaczenia ‘damski kostium plażowy, dwuczęściowy, skąpo okrywający ciało’ (USJP), a odnosi się do atolu w Archipelagu Wysp Marshalla, miejsca prowadzenia prób jądrowych.

Powyższa pozorna dygresja uzasadnia trafność założenia metodologicznego dr Anny Stasienko, żeby ograniczyć się do tekstów oryginalnych (polskich i rosyjskich), a same przykłady traktować jako mikrokonteksty, pomijając makrokonteksty, ponieważ doprowadziłoby to do znacznego zwiększenia objętości monografii.

Z tego względu zrozumiałe jest dla mnie przyjęcie przez autorkę perspektywy składniowej i interpunkcyjnej, a nie stylistycznej. Oczywiście ta ostatnia nie jest jej obca, czego przykładem jest m.in. przytoczona wyżej definicja parcelacji, którą dr Stasienko uznaje za jeden ze środków składni ekspresyjnej. Warto przypomnieć, że Galina Anatoljewna Kopnina z Syberyjskiego Uniwersytetu Federalnego w Krasnojarsku podkreśla wprost, że parcelacja to zjawisko stylistyczne (chwyt lub — według innej interpretacji — figura)¹.

Recenzowana rozprawa habilitacyjna dowodzi oczytania i erudycyjności dr Anny Stasienko. Autorka starannie poszukuje polskich odpowiedników rosyjskiego terminu *парцелляция* w polskiej literaturze przedmiotu.

Wnikliwa lektura znamienitej książki habilitantki prowadzi do wniosku, że terminologia naukowa bywa (jeśli nawet nie jest) zdeterminowana kulturowo. A międzyjęzykowe odpowiedniki są często hiperonimami lub hiponimami, bywają też w innych relacjach. Por. *d e z i n t e g r a c j a s k ł a d n i o w a* (Ożdżyński), *s k ł a d n i a k o l o k w i a l n a* (Pisarkowa), *s e g m e n t a c j a s k ł a d n i o w a*, *d i s l o c a t i o n* (Bally), *d e t a c h m e n t c o n s t r u c t i o n s* (Blanche-Benveniste). Rozróżnia się *l e f t d i s l o c a t i o n* (np. *that*

¹ Копнина Г. А., 2005, *Парцелляция*, [в:] Скороводников А. П. (ред.), 2005, *Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты*, Москва, с. 217.

book, I don't think he has read it) oraz *right dislocation*. Ten ostatni termin wydaje się bliski parcelacji. Oznaczałoby to, że jest ona przykładem obszerniejszego zjawiska. W niemieckiej tradycji językoznawczej stosuje się termin *Versetzung*².

Powyższe uwagi nie kwestionują dokonań dr Anny Stasienko, wręcz przeciwnie, pokazują, jak inspirująca jest lektura jej rozprawy habilitacyjnej.

Równie ciekawe są pozostałe nurty badań naukowych habilitantki: 1. semantyka i składnia rosyjskich i polskich deadiektywów oraz 2) rosyjskie i polskie gniazda słowotwórcze z rzeczownikami nazywającymi pory roku, a także 3) zastosowanie korpusów w badaniach językoznawczych. Warto odnotować aktywność dydaktyczną i organizacyjną dr Anny Stasienko oraz jej współpracę z zagranicą w postaci wyjazdów w ramach programu Erasmus + (Norwegia, Hiszpania) oraz stażu naukowego w Australii.

Dorobek naukowy habilitantki pozostaje w nurcie rzeszowskich badań nad składnią języka polskiego i rosyjskiego, którego wybitnymi przedstawicielami są Marian Bobran i Zofia Czapiga.

Po zapoznaniu się z otrzymaną dokumentacją oraz publikacjami naukowymi habilitantki stwierdzam, że monografia *Zjawisko parcelacji we współczesnym języku rosyjskim i polskim* (Rzeszów 2024), stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo, a jej Autorka jako uczona dzięki swojej działalności naukowej jest rozpoznawalna zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. W pełni zatem popieram wniosek o nadanie dr Annie Stasienko stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Kraków, 21 maja 2025 roku

/prof. dr hab. Tadeusz Szczerbowski/

² Zob. http://glottopedia.org/index.php/Main_Page.